

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma

Mirja Karvonen, Saara Lindgren

***Et lapset ovat lapsia kulttuurista ja kielestä
huolimatta. Samaa hoitoa saavat –
Näkemyksiä tasavertaisuudesta Lappeenrannan
päivähoidossa***

Opinnäytetyö 2014

Tiivistelmä

Mirja Karvonen ja Saara Lindgren

Et lapset ovat lapsia kulttuurista ja kielestä huolimatta. Samaa hoitoa saavat – näkemyksiä tasavertaisuudesta Lappeenrannan päivähoitossa, 35 sivua, 5 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2014

Ohjaajat: lehtori Minna Koponen, Saimaan ammattikorkeakoulu ja lehtori Outi Kokko-Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin venäläistaustaisten perheiden ja päiväkotien työntekijöiden näkemyksiä tasavertaisuuden toteutumisesta Lappeenrannan päivähoitossa. Lisäksi selvitettiin kuinka tasavertaisuuden koetaan toteutuvan sekä mitkä tekijät estävät ja edistävät sen toteutumista. Tässä selvityksessä venäläistaustaisella tarkoitetaan Suomessa asuvaa henkilöä, jonka äidinkieli on venäjä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on herättää keskustelua tästä ajankohtaisesta aiheesta sekä lisätä kasvatushenkilöstön ja vanhempien tietoisuutta tasavertaisuuden toteutumisesta päivähoitossa.

Opinnäytetyö on laadullinen selvitys, jonka aineisto hankittiin puolistrukturoiduin teemahaastatteluin. Sitä varten haastateltiin kahden lappeenrantalaisen päiväkodin työntekijöitä ja venäläistaustaisia vanhempia. Haastatteluihin osallistui kolme työntekijää ja kolme vanhempaa. Aineisto kerättiin keväällä 2014.

Opinnäytetyön tuloksista ilmeni molempien osapuolten tyytyväisyys päivähoitoon ja tasavertaisuuden toteutumiseen. Vanhempien ja työntekijöiden näkemykset olivat valtaosin yhteneväisiä ja positiivisia joitakin ristiriitoja lukuun ottamatta. Tulosten pohjalta voidaan nähdä, että kielimuuri on keskeinen tasavertaisuuden toteutumiseen negatiivisesti vaikuttava tekijä. Kieli ja sen merkitys nousi esille aineistossa monessa yhteydessä.

Aiheeseen liittyviä jatkotutkimusaiheita voisivat olla esimerkiksi jonkin toisen asiakas- tai etnisen ryhmän näkemysten selvittäminen tasavertaisuuden toteutumisesta. Toiminnallisena opinnäytetyönä aihetta voisi lähestyä laatimalla tasavertaisuusoppaan tai -suunnitelman esimerkiksi päiväkotiin.

Asiasanat: tasavertaisuus, venäläistaustainen, päivähoito, monikulttuurisuus

Abstract

Mirja Karvonen and Saara Lindgren

Children are children in spite of their culture or language – views of the fulfillment of equality in Lappeenranta daycare, 35 Pages, 5 Appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2014

Instructors: Senior Lecturer Minna Koponen, Saimaa University of Applied Sciences and Senior Lecturer Outi Kokko-Muhonen, Saimaa University of Applied Sciences

The purpose of this thesis was to find out the views of parents with Russian back-ground and daycare employees about the fulfillment of equality in the field of day-care in the city of Lappeenranta. We found out how the fulfillment of equality is seen and which factors obstruct and enhance it. In this bachelor's thesis, Russian background means living in Finland but having Russia as native language. The aim of this thesis is to stimulate discussion about this current subject and to increase the awareness of the daycare staff and the parents about the fulfillment of equality in childcare.

This bachelor's thesis is qualitative research and the material was collected using semi-structured themed interviews. Employees and children's parents from two daycare centers in Lappeenranta were interviewed. In this research we had six participants of whom three were parents and three were employees. The data was collected in spring 2014.

From the results can be seen mutual contentment towards daycare and the fulfillment of equality. The parents' and employees' views were mostly consistent and positive despite some contradictions. The results also show that language barrier is a central factor that negatively effects equality and it's fulfillment. Language and the significance of it was seen from the results on many occasions.

Keywords: equality, Russian background, daycare, multiculturalism

Sisältö

Tiivistelmä	2
Abstract.....	3
1 Johdanto	5
2 Tasavertaisuus.....	6
3 Suomen venäläisväestö	9
4 Varhaiskasvatus.....	10
4.1 Varhaiskasvatus ja tasavertaisuus	11
4.2 Varhaiskasvatus ja monikulttuurisuus.....	11
4.3 Venäläiset Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa.....	14
5 Kulttuurien kohtaaminen varhaiskasvatuksessa	14
6 Aiemmat tutkimukset.....	17
6.1 Maahanmuuttajien kokemuksia selvittänyt tutkimus.....	17
6.2 Tutkimus kasvatuskumppanuuden toteutumisesta.....	18
6.3 Kokemuksia ja käsityksiä kulttuurien kohtaamisesta selvittänyt tutkimus.....	18
7 Opinnäytetyön toteutus	19
7.1 Tarkoitus ja selvityskysymykset.....	19
7.2 Selvitysmenetelmä ja aineiston keruu	20
7.3 Sisällönanalyysi	20
8 Selvityksen tulokset	21
8.1 Tasavertaisuus	22
8.2 Yhteistyö.....	24
8.3 Haasteet	25
8.4 Kulttuurin huomioiminen	27
8.5 Kehittämisehdotukset ja muut kommentit.....	28
9 Yhteenveto.....	29
10 Eettisyys ja luotettavuus	30
11 Pohdinta.....	32
12 Lähteet	35

Liitteet

- Liite 1 Saatekirje
- Liite 2 Cover letter
- Liite 3 Suostumuslomake
- Liite 4 Haastattelurunko 1
- Liite 5 Haastattelurunko 2

1 Johdanto

Opinnäytetyömme käsittelee monikulttuurista varhaiskasvatusta Lappeenrannan alueella. Selvityksemme keskittyy Lappeenrannan varhaiskasvatuspalveluita käyttäviin venäläistaustaisiin perheisiin. Aiheeksemme valikoitui varhaiskasvatus, sillä suoritamme lastentarhanopettajan kelpoisuuden osana sosionomitutkintoa. Monikulttuurisuus on meitä kiinnostava aihe, ja halusimme selvittää tasavertaisuuden toteutumista venäläistaustaisten perheiden näkökulmasta. Aiheemme on myös ajankohtainen ja nykypäivänä tärkeä osa nimenomaan Lappeenrannan alueen varhaiskasvatuksen työkenttää. Venäläisten perheiden määrä alueellamme on lisääntynyt ja ennusteiden mukaan lisääntyy jatkossakin. Tämä ilmiö on keskustelua herättävä ja jakaa mielipiteitä. Meitä alkoikin kiinnostaa, näkyykö julkinen keskustelu myös kasvatustilan työkentällä ja esimerkiksi juuri päivähoidossa.

Jokaisella ihmisellä on oikeus tasavertaiseen kohteluun iästä, sukupuolesta tai etnisestä taustasta riippumatta. Tämän oikeuden odottaa toteutuvan erityisesti lasten kanssa toimivien koulutettujen ammattilaisten työkentällä. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat vuorovaikutuksen ammattilaisia. Heidän odotetaan kohtaavan kaikki asiakkaat tasavertaisesti kunnioittaen ja arvostaen jokaisen asiakkaan erityisyyttä sekä taustaa. Lähdimme selvittämään, toteutuuko tasavertaisuus todellisuudessa, vai jääkö se teorian tasolle.

Kasvatustilan ammattilaisilla tulee olla valmiudet kohdata eri kieli- ja kulttuuritaustaiset perheet samalla tavalla ja yhtä arvostavasti kuin he kohtaavat minkä tahansa perheen. Tasavertaisuuden toteutuminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, ja siihen vaikuttaa moni muuttuva tekijä. Opinnäytetyössämme haluamme selvittää, millaisia nämä tekijät ovat ja kuinka ne vaikuttavat käytännössä tasavertaisuuteen lappeenrantalaisessa päivähoidossa. Lisäksi haluamme tietää, kuinka tasavertaisuuden koetaan toteutuvan: ovatko päiväkotilasten venäläistaustaiset vanhemmat sekä päiväkodin työntekijät tyytyväisiä tämänhetkiseen tilaan.

Haluamme selvityksellämme tuottaa uutta tietoa siitä kuinka venäläistaustaiset perheet ja varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat tasavertaisuuden toteutuvan päivähoidon arjessa. Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen työkenttä saa selvityksemme tuloksista mahdollisia kehittämisideoita. Osanottajille selvitykseen osallistuminen puolestaan tarjoaa mahdollisuuden tuoda ilmi näkemyksensä tasavertaisuudesta ja sen toteutumisesta. Opinnäytetyöprosessi kehittää ammatillisuuttamme ja edellytyksiämme työskennellä monikulttuuristen perheiden kanssa. Saamme lisää tietoa monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta sekä työntekijöiden ja venäläisten perheiden näkemykset esiin.

Selvityksen alussa kuvaamme varhaiskasvatusta yleensä, keskittyen sen jälkeen tasavertaisuuteen sekä monikulttuurisuuden ja varhaiskasvatuksen yhteyden avaamiseen. Kuvaamme myös venäläistaustaisten lasten ja perheiden määrää Suomessa ja Lappeenrannassa. Tämän jälkeen avaamme vielä kulttuurien kohtaamista.

2 Tasavertaisuus

Tasavertaisuus on yksi opinnäytetyömme keskeisistä teemoista. Olemme poimineet irlantilaisesta varhaiskasvatusstrategiasta keskeisimpiä tasavertaisuuteen liittyviä asioita. Tämä teoretieto on yleistettävissä myös Suomen varhaiskasvatukseen.

Irlantilaisen tasavertaisuutta ja kulttuurista moninaisuutta käsittelevän varhaiskasvatusstrategian mukaan tasavertaisuudella tarkoitetaan erilaisten yksilöllisten tarpeiden huomioimista ja oikeudenmukaisuuden varmistamista osallistumisen, mukaan pääsyn ja hyötyjen kannalta kaikille lapsille ja heidän perheilleen. Se ei siis tarkoita kaikkien ihmisten kohtelua samanlaisina. (National childcare strategy 2006 – 2010, 6.)

Kulttuurinen monimuotoisuus ja tasavertaisuus varhaiskasvatuksessa näkyvät kaikkien lasten arvostamisena, mikä on aivan yhtä tärkeää niin vähemmistö- kuin valtakulttuurinkin lapsille (National childcare strategy 2006 – 2010, 9). Sekä vähemmistö- että valtakulttuurin lasten oikeuksia määrittää Yhdistyneiden

Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus (1989). Myös Suomen ratifioimaan sopimukseen on kirjattu lapsille kuuluvat ihmisoikeudet, joita valtiot ovat sitoutuneita toteuttamaan sopimuksen ratifioituaan. (Unicef. a.)

Näin ollen myös Suomi on yksi valtioista, jotka Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) 2. artiklan mukaan *kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua.* (Unicef. b.)

Sopimuksen ratifioineet valtiot myös *ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin toimiin varmistaakseen, että lasta suojellaan kaikenlaiselta syrjinnältä ja rangaistukselta, jotka perustuvat hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden perheenjäsentensä asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumuksiin* (Unicef. b.)

Taustalla olevat sopimukset näkyvät myös käytännössä. Pienet lapset eivät päivähoitotaltaan aloittaessaan ole tyhjiä tauluja, vaan heille on jo kehittynyt tietoisuus erilaisuuden käsitteestä. On aikuisten tehtävä huomioida tämä tietoisuus ja se tosiasia, että kulttuurinen monimuotoisuus, tasavertaisuus ja syrjinnän vastaiset seikat ovat osa jokapäiväistä arkea lasten kanssa työskennellessä. Kulttuurista moninaisuutta ja tasavertaisuutta arvostava lähestymistapa on olennainen osa laadukkaan päivähoiton toimintaa. (National childcare strategy 2006 – 2010, 2.)

Lasten aktiivinen rohkaisu ja tukeminen kulttuurisen moninaisuuden ja tasavertaisuuden omaksumisessa onkin erityisen tärkeää, jotta kaikki syrjintä, ennakkoluulot ja puolueellisuus voidaan haastaa niiden ilmetessä. Jotta työ voi olla kulttuuriseen moninaisuuteen ja tasavertaisuuteen keskittyntä, täytyy työntekijöillä olla tietoa ja taitoa, mutta näiden lisäksi on tärkeää, että he ovat tietoisia omista asenteistaan ja arvoistaan. (National childcare strategy 2006 – 2010, 2 – 3.)

Tasavertaisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiva työtapo sisältää sellaisen kasvatusympäristön luomisen, jossa jokaisella lapsella on yhteenkuuluvuudentunne. Lasten leikkimistä sekä lasten ja aikuisten

vuorovaikutusta tulisi havainnoida puolueellisuuden ja syrjinnän varalta. Näin voidaan kehittää menetelmiä mahdollisesti esiin nousevien asioiden käsittelemiseksi. Havainnoinnissa on huomioitava monia seikkoja, kuten lasten yhteistoimintaa, henkilökunnan toimintaa vähemmistö- ja valtakulttuurien lasten kanssa, kielenkäyttöä, keskustelujen sisältöä ja suoritettavia toimintoja. (National childcare strategy 2006 – 2010, 3.)

Näihin asioihin tulisi kiinnittää huomiota, koska arvostetut ja tuetut lapset ovat todennäköisimmin optimistisia ja heillä on hyvä oppimiskyky. On tärkeää huomioida, että lapsen perhe, koti, kulttuuri, sukupuoli, kieli ja etnisyys sekä kyvyt ovat merkittäviä jokaisen lapsen kehittyvän itseyden kannalta. (National childcare strategy 2006 – 2010, 3.)

Näitä asioita voitaisiin päiväkodeissa huomoida esimerkiksi laatimalla kulttuurisen moninaisuuden ja tasavertaisuuden suunnitelma. Se, että on kirjallinen suunnitelma, voi auttaa toimien täytäntöönpanossa ja vaikuttaa näin varhaiskasvatuspalvelun laatuun. Suunnitelma myös selventää ja tukee henkilöstöä sekä lapsia ja näiden perheitä ja on tärkeä toiminnan tasavertaisuuden varmistamisen kannalta. Suunnitelmassa voidaan esimerkiksi mainita, kuinka syrjintätapauksiin puututaan. Henkilökunnan palaverissa voidaan käydä läpi kulttuuriseen moninaisuuteen ja tasavertaisuuteen liittyviä asioita sekä tehdä pitkän aikavälin suunnitelmia tasavertaisuuden varmistamiseksi. Laadittua suunnitelmaa voidaan tapaamisissa käyttää ohjenuorana, mikäli tasavertaisuuteen tai kulttuuriseen moninaisuuteen liittyy epäselvyyksiä. (National childcare strategy 2006 – 2010, 18 - 21.)

Fyysinen ympäristö antaa perheille ja lapsille ensivaikutelman esimerkiksi päiväkotiryhmästä, ja se voi vaikuttaa merkittävästi lasten identiteettien kehittymiseen, niin yksin kuin ryhmässäkin. Ympäristö voi myös auttaa esimerkiksi kulttuuriseen erilaisuuteen liittyvien väärinkäsitysten ylittämässä, ja sen tulisikin viestittää, että kulttuurista moninaisuutta arvostetaan ja kunnioitetaan. Se, mitä fyysisestä ympäristöstä puuttuu, on yhtä voimakas lasten asenteisiin vaikuttava tekijä kuin se, mitä ympäristössä

on. Ympäristön elementit voivat myös tuoda esiin erilaisuuden tiedostamista ja ymmärtämistä sekä ilmentää kasvatuksen lähestymistapaa. Kuitenkaan rikas ja monimuotoinen ympäristö ei itsessään muuta asenteita tai saa lapsia suhtautumaan erilaisuuteen luontevasti. (National childcare strategy 2006 – 2010, 34.)

3 Suomen venäläisväestö

Keskitymme selvityksessämme nimenomaan venäläistaustaisten perheiden tasavertaisuuteen. Siksi kuvaamme seuraavaksi, kuinka suuri osa suomalaista yhteiskuntaa venäläistaustainen väestöryhmä on ja kuinka heidän määränsä vaihtelee alueellisesti.

Suomessa on tällä hetkellä noin 60 000 venäjänkielistä asukasta. Mikäli venäjänkielisen väestön määrä kasvaa myös tulevaisuudessa yhtä nopeasti, voi sen määrä vuonna 2050 olla jo 250 000. Kyseisen väestöosan määrä vaihtelee alueittain. Tilastokeskuksen vuoden 2012 tilastojen mukaan Lappeenrannassa asuvien venäläisten määrä on esimerkiksi maamme suurimpiin kaupunkeihin verrattuna melko korkea. Vuonna 2012 venäjänkielisten asukkaiden osuus väestöstä oli Helsingissä 2,5 %, Tampereella 1,2 % ja Rovaniemellä vain 0,6 %. Lappeenrannan vastaava luku samalta vuodelta on peräti 3,4 %. Korkeimpia prosenttilukuja on Itä- ja Kaakkois-Suomen kaupungeissa, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Koko maan vastaavia lukuja vertailtaessa näkyy, kuinka venäjänkielisten asukkaiden määrä väestöstä laskee siirryttäessä Suomen itärajalta länteen. Myös Pohjois-Suomessa vastaavat prosenttiluvut ovat Itä-Suomeen verrattuna alhaisia. (Yle 2013.)

Venäläisyys on siis näkyvä ilmiö Itä- ja Kaakkois-Suomessa ja näin myös Etelä-Karjalan alueella. Eksoten vuoden 2013 tilastojen mukaan Etelä-Karjalan 6573:sta ulkomailla syntyneestä asukkaasta 3324 olikin syntynyt entisen Neuvostoliiton alueella ja 687 Venäjällä. Vuonna 1990 Etelä-Karjalassa asui 423 muun maan kuin Suomen kansalaista. Vuoteen 2013 tultaessa luku oli noussut jo 4421:een eli noin kymmenkertaistunut. Näistä asukkaista 55.1 % oli

Venäjältä. Tilastojen mukaan vuonna 2013 muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvista Lappeenrannan asukkaista peräti 61.3 % oli venäjänkielisiä. (Eksote 2014.)

4 Varhaiskasvatus

Haastattelimme opinnäytetyöhöme päivähoidon henkilökuntaa sekä päiväkotikäisten lasten vanhempia. Päiväkodit ovat osa varhaiskasvatusta, ja siksi avaamme molempia käsitteitä sekä niiden taustoja.

Päivähoitoa ja varhaiskasvatusta pidetään usein virheellisesti synonyymeinä. Keltikangas-Järvisen mukaan päivähoidon tarkoituksena on tarjota vanhemmille mahdollisuus käydä töissä ja samalla turvata lapselle hyvä hoitopaikka. (Keltikangas-Järvinen 2012, 215.) Päivähoito on siis varhaiskasvatuspalvelua, johon sisältyy lapsen oikeus saada varhaiskasvatusta ja vanhemmille tarjottu mahdollisuus lapsen hoitopaikkaan (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014).

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kasvatuksellista vuorovaikutusta, jota toteutetaan pienten lasten parissa. Lasten tasapainoinen kehitys, kasvu ja oppiminen ovat varhaiskasvatuksen päämääränä. Hoito, kasvatus ja opetus muodostavat yhdessä varhaiskasvatuksen kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.) Käytännössä suomalainen varhaiskasvatus noudattaa päivähoitolain asetuksia ja varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia. Laki lasten päivähoitosta (1973/36) määrittelee päivähoidon seuraavasti:

Lasten päivähoitolla tarkoitetaan tässä laissa lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana.

Lakien ja linjausten lisäksi myös erilaiset varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat suomalaista varhaiskasvatustoimintaa. Valtakunnallisella tasolla toimintaa ohjaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005). Tämän lisäksi kunnat laativat omat kuntakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmansa, joissa kerrotaan kyseisen kunnan varhaiskasvatukseen liittyvästä palvelujärjestelmästä,

varhaiskasvatuspalveluiden järjestämiseen liittyvistä periaatteista sekä kyseisen työkentän kehittämisestä. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan myös päivähoitoyksiköittäin. Siinä kuvataan muun muassa kyseisen yksikön toimintaa sekä toiminnan mahdollisia painotusalueita. Jokaisella lapsella on lisäksi oma, yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelmansa, jonka päiväkodin työntekijät sekä lapsen vanhemmat laativat yhdessä lapsen kanssa. (Moniku-hanke 2005 - 2007.)

4.1 Varhaiskasvatus ja tasavertaisuus

Tasavertaisuus näkyy varhaiskasvatuksessa sekä suunnitelmien että käytännön tasolla. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on huomioida lasten kieli- ja kulttuuritausta, tasata lasten välisiä eroja sekä antaa jokaiselle lapselle yhdenmukaiset mahdollisuudet yksilölliseen kehitykseen. Lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja suunnittelussa on huomioitava etninen ja sukupuolten välinen tasa-arvo. Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset ohjaavat näitä edellä mainittuja asioita. (Moniku-hanke 2005 - 2007.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen perusta on Lapsen oikeuksien sopimus (1989). Sen mukaan kasvatuksen perusperiaatteita ovat lapsen oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja hyvään elämään.

4.2 Varhaiskasvatus ja monikulttuurisuus

Käsitlemme seuraavaksi monikulttuurisuuden käsitettä sekä sen yhteyttä varhaiskasvatukseen. Nostamme lisäksi esille muutamia monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen liittyviä tekijöitä, jotka kasvattajan tulee työssään huomioida.

Monikulttuurisuuden käsite voidaan ymmärtää monin tavoin. Termi monikulttuurisuus voi käsittää yhteisön tai yhteiskunnan tilanteen tai se voi kuvata yksityiskohtaisemmin aiheeseen liittyviä ilmiöitä. Monikulttuurisuudella voidaan myös kuvata eri kansallisuuksien sijoittumista samaan asuinympäristöön, jolloin termi voidaan ymmärtää kulttuurisena moninaisuutena. (Forsander 2001; Rex 1997, Paavolan ja Talibin 2010, 26 mukaan.) Monikulttuurisuus käsitteenä pitää kuitenkin sisällään ryhmien väliset

suhteet. Siispä käsitteen määrittelyssä tulisi mainita sekä vähemmistöryhmien että vähemmistö- ja valtaryhmien väliset suhteet. (Forsander 2001, Paavolan ja Talibin 2010, 26 mukaan.) Monikulttuurisuudesta puhuttaessa käytetään usein myös termiä interkulttuurisuus. Tällä tarkoitetaan aktiivista kulttuurien välistä vuorovaikutusta, johon sisältyvät vastavuoroinen oppiminen, kulttuurien mahdollinen sekoittuminen sekä niiden yhteenliittyminen. (Räsänen 2000; Cushner 1998, Paavolan ja Talibin 2010, 26 mukaan.)

Eri lait ja asiakirjat raamittavat varhaiskasvatusta valtakunnallisella tasolla. Päivähoitolaki (1973/36) ja päivähoitoasetus (1973/239) määrittävät myös monikulttuurista varhaiskasvatusta ja päivähoitoa. Tämän lain ja asetuksen lisäksi monikulttuurista varhaiskasvatusta ja päivähoitoa ohjaa lisäksi muu eri kieli- ja kulttuuritaustaista kansaa koskeva lainsäädäntö. Tästä lainsäädännöstä esimerkkeinä ovat muun muassa ulkomaalaislaki (2004/301), kielilaki (2003/423) sekä kotouttamislaki (1999/493, uudistettu 27.5.2005). Koko kansan oikeudenmukaista kohtelua ohjaavat puolestaan yhdenvertaisuuslaki (2004/21) ja perustuslaki (1999/731). (Moniku-hanke 2005 – 2007.) Perustuslaki oikeuttaa eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon (Halme & Vataja 2011, 9).

Lakien tavoin varhaiskasvatussuunnitelmat ohjaavat myös monikulttuurista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005) kuvaa muun muassa kuinka varhaiskasvatuksessa autetaan kulttuurivähemmistöön kuuluvaa lasta kotoutumisessa ja kuinka näin tuetaan myös lapsen kasvua aktiiviseksi yhteisönsä jäseneksi. Kuntatasolla varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan myös monikulttuurisen varhaiskasvatustoiminnan järjestämistä määrittävät säädökset ja linjaukset. Päivähoitoyksikön omassa suunnitelmassa puolestaan avataan käytännön toimia ja yksikön hallinnollisia yksityiskohtia monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Yksikkökohtaisessa suunnitelmassa voidaan esimerkiksi eritellä keinot eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomen kielen opettamiseen. (Moniku-hanke 2005 – 2007.)

Lasten omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan puolestaan kirjataan esimerkiksi juuri kielen opetteluun käytettävät yksilölliset menetelmät. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suunnitelmaan liitetään kaksikielisyyden suunnitelma, jossa kuvataan suomen kielen opetteluun liittyviä yksityiskohtia sekä keinoja kuinka lapsen äidinkieltä voidaan tukea yhdessä lapsen vanhempien kanssa. (Moniku-hanke 2005 – 2007.) Päivähoidossa oleville Suomeen vasta muuttaneille sekä maassa jo asuville, mutta suomea osaamattomille ja heikosti sopeutuneille lapsille laaditaan vielä lisäksi kotoutumissuunnitelma (Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010).

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten mukaan lapsen kieli- ja kulttuuritausta on huomioitava kasvatustyössä. Suomalaisen varhaiskasvatuksen tulee tukea eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten oman äidinkielen oppimista sekä suomen ja ruotsin oppimista. Lapsella tulee olla mahdollisuus kasvaa sekä suomalaisen että oman kulttuurinsa jäseneksi, jonka oikeudet eivät riipu esimerkiksi etnisestä alkuperästä tai kulttuuritaustasta. Lapselle on myös taattava valmiudet olla sekä suomalaisen että oman kulttuurinsa jäsen. Sukupuolten ja erilaisista etnisistä taustoista tulevien lasten tulee olla keskenään tasa-arvoisia. (Halme & Vataja 2011, 9-10.)

Halmeen ja Vatajan (2011) mukaan varhaiskasvatuksessa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota toimintaa ohjaavien periaatteiden toteutumiseen, kun lapsilla on maahanmuuttajatausta. Varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisessä tulisi huomioida myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ja perheiden tarpeet. Maahanmuuttajalapsi voi päivähoitoa aloittaessaan jäädä ilman leikkikaveria, jolloin on kasvattajan tehtävä miettiä, kuinka lapsi saadaan ryhmän jäseneksi ja mukaan leikkeihin. (Halme & Vataja 2011, 9, 68.)

Näiden perheiden tarpeiden ja toiveiden huomioimisessa kasvattajalta odotetaan hyvää kulttuurituntemusta. Näin asioista voidaan keskustella vanhempien kanssa vastavuoroisella ja tasavertaisella tavalla. Lapsen kulttuuritaustaan tutustutaan ja sen arvostus näkyy varhaiskasvatuksen arjessa. Kasvattaja kannattelee yhdessä vanhempien kanssa lapsen kulttuuriperinnettä ja antaa tälle mahdollisuuden tuoda kulttuuriaan esiin. Tällä tavalla lapsi saa

tukea identiteetilleen varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Oppimisen näkökulmasta tärkein tekijä onkin lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutussuhde (Paavola & Talib 2010, 229). Kasvattajan näkyvä arvostus lapsen taustaa kohtaan vaikuttaa myönteisesti lapsen identiteetin kehittymiseen (Cummins 2001, Paavolan ja Talibin 2010, 229 mukaan). Varhaiskasvatuksen työntekijöillä voi kuitenkin olla vahvojakin ennakoasenteita eri kulttuureista tulevia vanhempia kohtaan. Myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisilla vanhemmilla voi olla yhteistyötä haittaavia ennakkokäsitteitä päiväkodin toiminnasta. Nämä asenteet voivat joissain tapauksissa olla itseään toteuttavia, ja näin vaikuttaa perheen ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan suhteeseen. (Paavola & Talib 2010, 234.)

4.3 Venäläiset Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa

Venäläinen väestö on Suomessa keskittynyt Itä- ja Kaakkois-Suomeen. Lappeenrannassa on Suomen kaupungeista korkeimpia lukemia vertailtaessa äidinkieleltään venäjänkielisten asukkaiden määrää suhteessa muuhun väestöön. Tämä ilmiö näkyy myös kaupungin varhaiskasvatuksessa.

Vuonna 2008 Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa oli 130 lasta perheistä, joissa joko toinen tai molemmat vanhemmat olivat venäläisiä. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisista lapsista venäläisiä lapsia oli selvä enemmistö. (Kuikka-Kiljunen 2008, 4.) Myös tällä hetkellä venäläistaustaisia lapsia on varhaiskasvatuksessa olevista eri kieli- ja kulttuuritaustaisista lapsista selvästi eniten. Lappeenrannan varhaiskasvatuspalveluja käyttävistä, äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvia lapsia on 194, joista venäjää äidinkielenään puhuu 124. Esimerkiksi englanninkielisiä lapsia tästä joukosta on yhteensä vain viisi. (Kuikka-Kiljunen 2014.)

5 Kulttuurien kohtaaminen varhaiskasvatuksessa

Kulttuurit kohtaavat väistämättä päiväkodissa, jonka asiakaskuntaan kuuluu eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsia. Kuvaamme varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa

kulttuurien kohtaamista sekä muun muassa siihen liittyvien tekijöiden, kuten stereotyyppien ja oman asennoitumisen vaikutuksia.

Varhaiskasvattajan on huomioitava perheen kieli- ja kulttuuritausta, jotta hän voi vastata vieraasta kulttuurista olevien asiakkaiden palvelutarpeisiin. Henkilökunnan tietämys kulttuureista sekä suhde- ja kohtaamistaidot painottuvat tässä. Varhaiskasvattajalta odotetaan kulttuurista sensitiivisyyttä ja kykyä toimia myös toisten kulttuurien parissa. Voidaan puhua kulttuuripätevyydestä, jossa on nähtävissä kolme erilaista osaa. Tieto-osa sisältää tietoa esimerkiksi sosiaalisista tavoista sekä kielestä. Tunneosa sisältää kyvyn ja halun ratkaista ongelmatilanteita sekä positiivisen asennoitumisen erilaisuutta kohtaan. Käytösosa pitää puolestaan sisällään loukkaamattomuuden ja arvostuksen. (Salo-Lee 2003, Kivijärven 2011, 249 mukaan.)

Halmeen ja Vatajan (2011) mukaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa merkittävintä on tiedostaa oman kulttuurin vaikutus ajatteluun ja käyttäytymiseen. Kun varhaiskasvattaja kohtaa eri kulttuureista olevia perheitä, hänen on etsittävä uusia keinoja siihen, kuinka tasavertaisuus saadaan toteutumaan. Myös keinoja vanhempien osallisuuden lisäämiseksi joudutaan usein etsimään. (Halme & Vataja 2011, 53.) Aito kunnioitus, arvostus ja halu vuorovaikutukseen ovatkin tärkeitä kulttuurienvälisessä viestinnässä. Viestintä on helpompaa, kun on tietoinen omista asenteistaan ja ennakkoluuloistaan. (Kanervo & Saarinen 2006, Halmeen ja Vatajan 2009, 54 mukaan.)

Kasvattajan on myös tiedostettava, että kaikilla perheillä on omat toimintatapansa sekä arvomaailmansa. Työntekijän on kohdattava perheet yksilöllisesti sekä kysyttävä perheen toiveista ja käsityksistä kasvattaa lastaan. On hyvä huomioida, että suomalaisen yhteiskunnan palvelut ja varhaiskasvatus voivat poiketa merkittävästi perheen kotimaan käytännöistä. Asiat on hyvä esittää käytännönläheisesti, ja niitä voi joutua kertaamaan perheen kanssa. (Kivijärvi 2011, 249.)

Tutkimukset osoittavat, että ihmiset suhtautuvat kielteisimmin kulttuuriltaan ja ulkonäöltään omasta ryhmästään poikkeaviin maahanmuuttajiin. Suomalaiset ja

venäläiset muistuttavat toisiaan ulkonäöllisesti. Tästä huolimatta välejämmme ovat hankaloittaneet yhteisen historiamme tapahtumat. (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004, Paavolan ja Talibin 2010, 103 mukaan.)

Usein vieraisiin asioihin ja niiden kohtaamiseen liittyy epävarmuutta, joka saattaa vahvistaa ennakkoluuloja entisestään. Maahanmuuttajan kokemukset ennakkoluuloista, ja myös niiden seuraukset, tulee ottaa vakavasti, sillä jo lievältä vaikuttava kielteinen huomio tai epäluuloisuus valtaväestöltä voidaan kokea syrjintänä tai jopa rasismina. (Kuikka-Kiljunen 2008, 9.)

Kulttuurienvälisessä kohtaamisessa on myös kautta historian ollut tunnistettavissa ilmiö stereotyyppisten käsitysten vaikutuksesta vähemmistöryhmiin suhtautumisessa, jolloin historialliset ja yhteiskunnalliset tekijät ovat vaikuttaneet esimerkiksi opettajan ja lapsen suhteeseen negatiivisesti. Tällöin opettaja on voinut kohdella vähemmistöryhmään kuuluvia lapsia eri tavoin kuin valtaväestön lapsia. (Nieto 2002; Ogbu 1987, Paavolan ja Talibin 2010, 28 mukaan.) Paavolan ja Talibin (2010, 28) mukaan sama ilmiö voidaan nähdä myös Suomessa venäläisväestöön kohdistetun vihamielisen asennoitumisen muodossa.

Stereotyyppioilla on vaikutusta kansan asenteisiin ulkomailta muuttavia ihmisiä kohtaan. Maahanmuuttajat saatetaan nähdä joukkoina, joihin liitetään leimaavia tulkintoja kohdemaasta ja sen kulttuurista. Ihmisten yksilölliset erot ovat vaarassa unohtua ajattelussa, jossa yksilö mielletään vain tietyn ryhmän edustajaksi. (Harry & Klinger 2006, Paavolan ja Talibin 2010, 103 – 104 mukaan.) Kansan asenteisiin vaikuttaa myös median antama kuva eri ulkomaalaisryhmistä (Paavola & Talib 2010, 103).

Stereotyyppioden lisäksi myös yhteiskunnan taloudellinen tilanne vaikuttaa asenteisiin maahanmuuttoa kohtaan. Esimerkiksi 1990-luvun laman aikana ihmisten suhtautuminen maahanmuuttoa kohtaan oli kielteisempää kuin yleensä (Jaakkola 1999, Paavolan ja Talibin 2010, 103 mukaan). Asenteet maahanmuuttoa kohtaan kiristyivätkin jälleen vuonna 2010 laman seurauksena (Paavola & Talib 2010, 103).

Kulttuurien välisessä viestinnässä merkittävä vuorovaikutusta tukeva tekijä on tulkkipalvelu. Kivijärven (2011, 249) mukaan tulkkia on käytettävä yhteisen kielen puuttuessa. Tulkkia olisi hyvä käyttää etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa tulee saavuttaa yhteisymmärrys. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi lapsen yksilöllisen suunnitelman tekeminen. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2008, 204.) Tulkkauksen saaminen on myös työntekijöille kuuluva subjektiivinen oikeus (Halme & Vataja 2011, 86).

6 Aiemmat tutkimukset

Tässä luvussa esittelemme aiempia tutkimuksia ja niiden tuloksia. Esittelemämme tutkimukset käsittelevät syrjäintäkokemuksia, kasvatuskumppanuutta ja kulttuurien kohtaamista päiväkodissa.

6.1 Maahanmuuttajien kokemuksia selvittänyt tutkimus

Suomen akatemia ja eri viranomaiset rahoittivat maahanmuuttajien syrjäintäkokemuksia selvittäneen tutkimuksen, jonka tutkijana oli VTT Inga Jasinskaja-Lahti ja tutkimusavustajana FM Tiina Vesala. Tutkimus tehtiin kyselylomaketutkimuksena, johon vastasi 3656 18- 65-vuotiasta maahanmuuttajaa eri puolilta Suomea. Aineisto koottiin keväällä 2001. (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 6, 14.)

Tutkimuksessa tuotiin esille muun muassa maahanmuuttajien kokemuksia heidän saamastaan palvelusta eri laitoksissa Suomessa. Maahanmuuttajavanhemmilta, joiden lapset ovat olleet tai ovat päiväkodissa, kysyttiin mielipidettä siitä, kuinka henkilökunta on suhtautunut heidän lapsiinsa. Vanhemmista 89 % oli sitä mieltä, ettei heidän lapsiaan ole koskaan kohdeltu huonosti ulkomaalaisuuden takia. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 82, 91- 92.)

Kirjassa on eritelty tarkemmin eri maahanmuuttajaryhmien kokemuksia päivähoitopaikan henkilökunnan suhtautumisesta heidän lapsiinsa. Vastanneita eri maista kotoisin olevia vanhempia oli yhteensä 1597, joista venäläisiä 215. Venäläisistä vanhemmista 90.7 % oli sitä mieltä, ettei heidän lapsiaan ole

kohdeltu koskaan huonosti heidän ulkomaalaistaustansa takia päiväkodissa. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 175.)

6.2 Tutkimus kasvatuskumppanuuden toteutumisesta

Hanna Ylikojola (2010) tutki opinnäytetyössään päiväkodin henkilökunnan ja venäläisten perheiden kasvatuskumppanuuden toteutumista. Tutkielmassaan Ylikojola selvitti päiväkotihenkilöstön näkemyksiä kasvatuskumppanuudesta, sen toteutumisesta sekä venäläisyyden mahdollisesti varhaiskasvatukseen tuomia haasteita. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja aineiston Ylikojola keräsi teemahaastatteluin.

Tutkimustulosten mukaan kasvatuskumppanuuden toteuttaminen päivähoidossa oli tietoista, mutta venäläisten perheiden kanssa yhteistyötä haittasi venäjänkielen taitoisen työntekijän puuttuminen. Venäläisten perheiden todettiin luottavan suomalaiseseen päivähoitojärjestelmään, mutta he kaipaivat enemmän tietoa sen toiminnasta. Päiväkodin henkilöstö puolestaan toivoi venäläisiltä vanhemmilta enemmän osallistumista kasvatuskumppanuuteen. Tutkimuksen mukaan venäläisten perheiden kanssa suhteen syntyminen voi kestää pidempään, ja työntekijöiden olisi hyvä tuntea venäläistä kulttuuria.

6.3 Kokemuksia ja käsityksiä kulttuurien kohtaamisesta selvittänyt tutkimus

Jaana Finska-Viinikainen ja Pirjo Sivén (2007) Jyväskylän yliopistosta ovat tutkineet pro gradu -tutkielmassaan varhaiskasvattajien kokemuksia ja käsityksiä kulttuurien kohtaamisesta päiväkodissa. Laadullisen tutkimuksen aineistonhankinta toteutettiin teemahaastatteluin, joihin osallistui kuusi saman kunnan päivähoiton työntekijää. Työntekijät työskentelivät eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden kanssa. Tutkimustulosten mukaan erityisen haastavaksi yhteistyö eri kieli- ja kulttuuritaustaisten vanhempien kanssa koettiin esimerkiksi tulkin tai yhteisen kielen puutteen vuoksi. Päivähoitotoimintaa raamittavien asiakirjojen sisällön toteutus jäi käytännössä puutteelliseksi, vaikka kyseisiin asiakirjoihin olisikin tutustuttu. Tutkimuksen keskeisimmät tulokset koskivat työn arviointia ja kehittämistä, joihin kuuluivat esimerkiksi tietoisuus kulttuureista, henkilökunnan asennoituminen sekä vuorovaikutustaidot.

7 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat venäläistaustaiset lappeenrantalaista päivähoitoa käyttävät lapsiperheet, koska haluamme tuoda esiin heidän omat näkemyksensä tasavertaisen kohtelun toteutumisesta. Venäläistaustaisella tarkoitamme tässä laadullisessa selvityksessä Suomessa asuvaa henkilöä, jonka äidinkieli on venäjä. Halusimme tuoda myös toisen näkökulman aiheeseen haastatteleamalla päiväkotien henkilökuntaa.

Selvitystämme varten tarvitsimme tutkimusluvan Lappeenrannan kaupungin kasvatusta- ja opetustoimelta. Haastatteluihin osallistuvia pyysimme allekirjoittamaan kirjallisen suostumuksen. Yhteistyökumppanimme toimivat päiväkodit, jotka osallistuivat selvitykseen.

Ennen haastattelujen toteuttamista pohdimme opinnäytetyömme toteutukseen liittyviä riskejä. Näitä olivat esimerkiksi haastateltavien vähyys, kielimuuri meidän ja haastateltavien välillä sekä saamiemme vastausten yksipuolisuus. Toivoimme vastaajilta todenmukaisia vastauksia sekä sitä, että tutkimuksemme tuottaa uutta ja hyödynnettävissä olevaa tietoa sekä päivähoidon työkentälle että alueemme monikulttuurisille perheille.

7.1 Tarkoitus ja selvityskysymykset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvata venäläistaustaisten perheiden sekä päiväkotien työntekijöiden näkemyksiä tasavertaisuudesta ja sen toteutumisesta päivähoitossa. Tavoitteenamme on herättää keskustelua ajankohtaisesta aiheesta, joka on leimallinen juuri Lappeenrannan alueelle, sekä lisätä vanhempien ja henkilökunnan tietoisuutta tasavertaisuuden toteutumisesta. Selvityksemme pohjalta varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat saada työhönsä mahdollisia kehittämisideoita.

Selvityskysymykset

1. Millaisia näkemyksiä venäläisillä perheillä ja päiväkotien henkilökunnalla on tasavertaisuuden toteutumisesta päivähoitossa?
2. Mitkä tekijät edistävät tasavertaisuuden toteutumista?

3. Mitkä tekijät estävät tasavertaisuuden toteutumista?

7.2 Selvitysmenetelmä ja aineiston keruu

Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista kohteen tutkimista ja kuvaamista. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan lähtökohtaisesti todellista elämää ja tutkimuksen suunta voi muuttua prosessin edetessä. Tyypillisesti laadullisessa tutkimuksessa pyritään hankkimaan tutkimustieto havainnoimalla tai keskusteluiden avulla. Kohderyhmä valitaan kvalitatiivissa tutkimuksissa usein tarkoituksenmukaisesti ja aineiston hankinnassa huomioidaan tutkittavien mielipiteiden esillepääsy. Tutkittavan näkökulman esiintuvia aineistonhankintametoodeja ovat esimerkiksi teemahaastattelut ja ryhmähaastattelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 157, 160.)

Opinnäytetyömme aineiston hankinnassa käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua, johon laadimme kysymyksiä teemoittain. Toteutimme haastattelut kahdessa lappeenrantalaisessa päiväkodissa. Otimme yhteyttä päiväkotien johtajiin tavoittaaksemme perheet ja henkilökunnan jäsenet, jotka voisivat osallistua selvitykseen. Haastatteluihin osallistui yhteensä kuusi henkilöä kahdesta eri päiväkodista. Näin saimme kahden eri päiväkodin työntekijöiden ja lasten vanhempien näkemyksiä esiin. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina, sillä ryhmähaastattelussa sosiaalinen tai ryhmäpaine voisi vaikuttaa vastauksiin. Toteutimme haastattelut päiväkotien tiloissa henkilökunnalle ja vanhemmille sopivana ajankohtana.

7.3 Sisällönanalyysi

Haastattelut tallensimme nauhoittamalla. Tämän jälkeen litteroimme aineiston, jota tuli kaikkiaan 65 sivua. Selvityksessä hankkimamme aineiston analysoimme laadullisella eli induktiivisella sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysin tarkoituksena on muokata aineisto selkeäksi ja paremmin ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi (Hämäläinen 1987; Burns & Grove 1997; Strauss & Corbin 1990; 1998, Tuomen ja Sarajärven 2009, 108 mukaan). Näin aineiston pohjalta on helpompi tehdä luotettavia johtopäätöksiä (Hämäläinen 1987, Tuomen ja Sarajärven 2009, 108 mukaan). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi koostuu kolmesta vaiheesta, jotka ovat redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli

ryhmittely sekä abstrahointi, joka tarkoittaa teoreettisten käsitteiden luomista. (Miles & Huberman 1994, Tuomen ja Sarajärven 2009, 108 mukaan.)

Päätimme analysoida vanhempien ja työntekijöiden haastatteluaineistot erikseen, jotta osapuolten näkemykset eivät sekoittuisi keskenään. Sisällönanalyysiä tehdessämme käsitelimme aineistoja rinnakkain. Perehdyimme haastatteluaineistoon ja aloitimme analyysin redusoimalla aineistosta olennaiset asiat peilaamalla materiaalia selvityskysymyksiin. Pelkistetyt ilmaukset, kuten kielimuurin tuomat haasteet, kirjoitimme paperilapuille, jotka levitimme pöydälle. Tämä auttoi meitä hahmottamaan laajan materiaalin kokonaisuutena. Aloimme ryhmitellä pelkistettyjä ilmauksia samaa asiaa käsitteleviin kategorioihin, joista muodostimme alaluokkia, kuten kielelliset haasteet ja riittämätön tiedonkulku. Nämä ryhmittelimme jälleen yläluokiksi, joita olivat esimerkiksi kieleen liittyvät haasteet. Yläluokista kokosimme pääluokat, joista puolestaan rakentuivat yhdistävät luokat. Analyysiprosessin jälkeen kokosimme aineiston tulokset tekstimuotoon.

PELKISTETYT ILMAUKSET	ALALUOKAT	YLÄLUOKAT
Heikko kielitaito	Kielelliset haasteet	Kieleen liittyvät haasteet
Kielimuurin tuomat haasteet		
Suomen kielen vaikeus		
Kielimuurista johtuvat väärinkäsitykset		
Viikoittaiset informaatiokatkokset	Riittämätön tiedonkulku	
Haasteet tiedonkulussa	Kielitaidon tukemisen haasteet	
Venäjänkielisen materiaalin puute		
Venäjänopettajien vähyys		

Kuvio 1. Esimerkki sisällönanalyysistä

8 Selvityksen tulokset

Toteutimme haastattelut kahdessa lappeenrantalaisessa päiväkodissa: toisesta päiväkodista haastattelimme kahta vanhempaa ja yhtä työntekijää ja toisesta taas kahta työntekijää sekä yhtä vanhempaa. Näin saimme kummankin haastateltavan osapuolen näkemykset esiin molemmista päiväkodeista.

8.1 Tasavertaisuus

Aluksi pyysimme haastateltavia määrittelemään, mitä tasavertaisuus päiväkodissa on. Haastateltavien näkemykset tasavertaisuudesta osoittautuivat melko yhteneväisiksi. Vanhemmat kuvailivat sen olevan muun muassa sitä, että olisi samat vaatimukset ja sama kohtelu kaikille lapsille ja eri kansallisuuksille sekä että päiväkodin työntekijät suhtautuvat tasavertaisesti. Työntekijät kuvailivat sen merkitsevän esimerkiksi lapsen, työntekijän ja vanhempien kunnioitusta, tarpeidenmukaista palvelua taustasta huolimatta sekä kaikkien kohtelua samalla tasolla. Eräs haastateltava kuvasi päiväkodin asiakkaiden ja työntekijöiden olevan pieni joukko, jossa kaikkia tervehditään ja kaikkien kuulumisia kysellään erittelemättä ketään.

..se on niiku, et ois samat vaatimukset ja sama kohtelu kaikille lapsille ja eri kansallisuuksille... (vanhempi1)

Kaikki haastateltavat kokivat perheitä kohdeltavan samalla tavalla kieli- ja kulttuuritaustasta huolimatta. Eräs työntekijöistä nosti kuitenkin esille kielimuurin tuomat haasteet ja tilanteen vaikeuden esimerkiksi, jos ryhmään tulee lapsi, joka ei puhu sanaakaan suomea. Toinen työntekijä puolestaan kuvasi, että hänen ryhmässään on pyritty kaikkien samanlaiseen kohteluun, kiusaamattomuuteen ja siihen, että lapsilla on turvallinen olo.

...et lapset ovat lapsia kulttuurista ja kielestä huolimatta. Samaa hoitoa saavat... (työntekijä3)

Seuraava kysymyksemme oli, mikä voi aiheuttaa haasteita tasavertaisen kohtelun toteutumiselle. Eräs vanhemmista vastasi, että tietämättömyys lapsen kulttuurista voi aiheuttaa ongelmia. Kysyttäessä sama kysymys työntekijöiltä he mainitsivat muun muassa yhteisen kielen tärkeyden kasvattajan ja lapsen välisessä ymmärryksessä sekä sen, kuinka venäläiset lapset saattavat mieluusti leikkiä vain keskenään. Tällöin lapsella saattaa olla vain yksi ystävä ja suomen kielen oppiminen voi olla vaikeampaa, jos lapsi ei ole vuorovaikutuksessa suomalaisten lasten kanssa. Kielitaidon heikkouden ja sen tuomien haasteiden mainittiin tuovan haasteita myös kasvattajan ja vanhempien väliseen kommunikointiin.

...et jos ei ymmärrä sen lapsen kulttuuria... niin siit voi tulla ongelmia...(vanhempi1)

Kysyttäessä, missä asioissa tasavertaisuus onnistuu, vanhempien vastauksissa nousi esiin muun muassa selkeiden sääntöjen tärkeys. Vanhemmat kokivat, että päiväkodissa ollaan samaa tasoa. Työntekijät puolestaan korostivat oman roolinsa merkitystä tasavertaisuuden onnistumisessa ja kokivat herkkien tuntosarvien ja lapsen kuuntelun olevan tärkeää. Heidän mielestään lasten ryhmään kuuluminen on onnistumisen merkki ja tasavertaisuus toteutuu päivittäin arjen asioissa.

Kysyessämme vastaavasti asioista, joissa tasavertaisuus ei onnistu, haastateltavat mainitsivat muun muassa uusien tilanteiden tuoman epätietoisuuden. Esimerkkinä tästä mainittiin tietämättömyys toimintatavoista vieraasta kulttuurista tulevan ihmisen kanssa. Esiin nousivat myös kaverisuhteet sekä aikuisen ja lapsen välinen kieli. Haastatteluissa mainittiin myös esimerkkitalanne, jossa venäläinen lapsi oli vapautunut huomattavasti, kun venäjäntaitoinen harjoittelija oli kääntänyt ristiriitatilanteen tapahtumat, ja työntekijä oli kyennyt tulkin välityksellä selvittämään tilanteen lapsen kanssa. Suhde lapseen oli tämän jälkeen parantunut.

Pyysimme haastateltavia myös mainitsemaan esimerkin tilanteesta, jolloin toiminta ei ole ollut tasavertaista. Sekä vanhemmat että työntekijät mainitsivat tilanteita, joissa kielimuuri voi vaikuttaa tilanteen tasavertaisuuteen. Eräs haastateltavista työntekijöistä arveli, etteivät venäläiset lapset aina välttämättä koe olevansa tasavertaisia, jos he eivät ymmärrä toisten lasten tai aikuisten viestejä tai ohjeita. Myös päiväkodin suomeksi toteutettavat loruttelu- ja satuhetket sekä aikuis-lapsi -kontakti nousivat esille. Eräs vanhempi kertoi esimerkin tilanteesta, jolloin suomalaiset lapset olivat kiusanneet hänen lastaan eikä tilannetta pystytty heti selvittämään kielimuurin takia. Yksi työntekijöistä ei osannut antaa esimerkkiä, sillä hänen mukaansa heidän ryhmässään on pyritty tasavertaisuuteen, ja se myös toteutuu päiväkodin arjessa.

8.2 Yhteistyö

Kysyttäessä yhteistyön onnistumisesta päiväkodin henkilökunnan kanssa kaikki haastateltavat vanhemmat kertoivat olevansa tyytyväisiä ja kokivat yhteistyön olevan hyvää. Henkilökunnan mukaan yhteistyöhön venäläisten perheiden kanssa vaikuttaa kielimuuri, eivätkä venäläiset vanhemmat välttämättä myönnä, etteivät ole ymmärtäneet työntekijää. Arjen kielellisistä haasteista kuitenkin selvittää esimerkiksi huumorin avulla. Erään työntekijän mukaan ainoa ongelma ovat vahvat kulttuuriset erot, jotka kuitenkin yleensä voitetaan ajan myötä.

Kysyimme myös tilanteista, joissa yhteistyö ei onnistu. Vanhempien mukaan sellaisia tilanteita ei ole. Työntekijät puolestaan nostivat esille esimerkiksi vanhempainillat, sillä venäjänkielisten vanhempien on mahdollisesti vaikea tulla suomeksi puhuttuihin ja runsaasti infoa sisältäviin tilaisuuksiin. Kielitaidon mainittiin muutenkin asettavan haasteensa yhteistyölle. Lisäksi esimerkkeinä mainittiin muun muassa lapsen erityisen tuen tarpeen ja siihen suhtautumisen sekä avoimen viestinnän puutteen voivan hankaloittaa yhteistyötä.

Seuraavaksi halusimme tietää haastateltavien näkemyksiä sujuvaa yhteistyötä haittaavista tekijöistä. Eräs vanhemmista kuvaili henkilökunnan aiempien huonojen kokemusten voivan vaikuttaa venäläisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Hän kertoi negatiivisten kokemusten voivan siirtyä uusiin kasvatussuhteisiin. Kielimuurin tuomat haasteet nousivat esille myös tämän kysymyksen kohdalla ja eräs vanhemmista arveli juuri hänen kielitaitonsa olevan yksi yhteistyöhön vaikuttava tekijä. Sama aihe korostui myös kaikkien työntekijöiden vastauksissa. Eräs heistä myös kertoi kulttuurierojen olevan vuosittain esillä vasu-keskusteluissa.

...no varman minun kielitaidot voivat vaikuttaa... (vanhempi2)

Kysyimme vanhemmilta, kokevatko he päiväkodin yhteistyön olevan yhtä aktiivista venäläisten ja suomalaisten perheiden kanssa. Erään vanhemman mukaan asiaa on vaikea arvioida. Kaksi muuta vanhempaa puolestaan vastasi yhteistyön olevan melko aktiivista tai aktiivista. Kysyimme henkilökunnalta, onko yhteistyö yhtä aktiivista venäläisten ja suomalaisten perheiden kanssa. Eräs

työntekijä totesi aktiivisuuden olevan persoonakysymys, eikä se välttämättä liity kulttuuriin. Toinen puolestaan kuvasi aina olevan ei-aktiivisia ja aktiivisia vanhempia. Haastatteluista nousi esille muun muassa se, että yhteistyön tulisi olla yhtä aktiivista suomalaisten ja venäläisten perheiden kanssa, mutta erään työntekijän mukaan se ei kuitenkaan kielimuurin vuoksi ja halusta aktiiviseen yhteistyöhön huolimatta voi olla yhtä aktiivista. Myös kielimuurista johtuva varautuneisuus voi vaikuttaa aktiivisuuteen.

...kyllä totuus on se, et ei ole. Ja tässä ei voikaa verrata nyt sitä, koska kyl meil on suomalaisiaki perheitä, vaik meil on kielitaito yhteinen, vaik meil ois kulttuuri yhteinen, tavoitteet yhteiset niin aina on ei-aktiivisia ja aktiivisia vanhempia. Se on vaa se totuus...(työntekijä3)

Seuraava kysymyksemme oli, kuinka yhteistyö onnistuu päiväkodin henkilökunnan kanssa. Vanhemmat mainitsivat muun muassa arvostavansa yhteistyötä päiväkodin henkilökunnan kanssa ja yrittävänsä päästä osallistumaan päiväkodin tapahtumiin. Kysyttäessä työntekijöiltä, koetaanko yhteistyö hankalaksi venäläisten perheiden kanssa, yksi heistä mainitsi kielen, mutta hän myös korosti ammattitaitoisen henkilökunnan tehtävän olevan kunnioittaa kaikkia perheitä. Lisäksi työntekijät kuvailivat, kuinka työläiltä keskustelut venäläisten perheiden kanssa tuntuvat ja kuinka niissä täytyy keskittyä eri tavalla kuin keskusteluissa suomalaisten kanssa. Haastatteluissa myös mainittiin venäläisten perheiden tuovan haasteita henkilökunnalle.

8.3 Haasteet

Seuraavaksi kysyimme päivähoiton haasteista. Ensimmäinen kysymys oli, millaisissa tilanteissa lapset tai perheet saattavat joutua eriarvoiseen asemaan. Yksi vanhemmista kertoi, että sellaisissa tilanteissa, joissa kielimuuuri aiheuttaa sen, ettei ymmärrä, mitä toinen haluaa. Kaksi muuta vanhempaa ei osannut vastata kysymykseen. Työntekijöiden vastauksissa tuli jälleen esiin kieli ja sen tuomat haasteet. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa suomenkielisten toimintatuokioiden vaikeus venäläisille lapsille, ymmärtämättömyyden tuoma eriarvoisuus lasten keskuudessa sekä kulttuurierot pukeutumisessa.

Seuraavaksi kysyimme vanhemmilta, ovatko he kokeneet eriarvoista kohtelua päiväkodin henkilökunnan taholta tai ovatko he kuulleet jonkun muun kokeneen

sellaista. Yksi vanhemmista totesi tietävänsä useita esimerkkejä eriarvoisesta kohtelusta, mutta hänellä ei ollut siitä omakohtaista kokemusta. Kaksi haastateltavista ei osannut kertoa kokemuksia eriarvoisesta kohtelusta. Työntekijöiltä kysyimme, ovatko he olleet tilanteissa, joissa lapsi tai perhe olisi ilmaissut kokemuksensa eriarvoisesta kohtelusta. Erään työntekijän puheessa nousi esille tiedotteiden suomenkielisyys. Venäläisiltä perheiltä oli tullut valituksia, etteivät he ole saaneet informaatiota asiasta, josta kuitenkin oli tiedote päiväkodin seinällä. Työntekijä myös kertoi päiväkodissa olevan viikoittain kiinnekohtia, joissa lapselta esimerkiksi puuttui jotakin, mitä henkilökunta oli tiedotteessa kehottanut tuomaan. Vanhemmat saattavat haastateltavan mukaan tällaisissa tilanteissa vedota siihen, ettei henkilökunta ole kertonut asiasta. Kaksi muuta työntekijää kertoi haastatteluissa, ettei heillä ole kokemusta tällaisista tilanteista tai ettei niitä ole ainakaan tämän vuoden aikana ollut.

...sillon se on ja kyllä, ei nyt päivittäin, mutta viikoittain tulee semmosia kiinnekohtia, että kun heidän lapsella ei tällaista ole, kun ette ole sanoneet...(työntekijä3)

Kysyimme myös henkilökunnan negatiivisesta asennoitumisesta vanhempia kohtaan. Kenelläkään vanhemmista ei ollut henkilökohtaista kokemusta siitä, mutta yksi heistä oli kuullut tuttaviltaan tarinoita sen ilmenemisestä päiväkodissa. Kysyttäessä työntekijöiltä negatiivisesta asennoitumisesta venäläisiä kohtaan yksi heistä vastasi, ettei sellaista enää nykypäivänä ole päiväkodeissa. Eräs heistä puolestaan kertoi tilanteesta, jossa päiväkodissa vietetyllä Venäjä-viikolla lapset olivat alkaneet puhua siitä, kun Venäjä aikoinaan hyökkäsi Suomeen ja kuinka pala Suomea oli viety. Työntekijät olivat ottaneet aiheen käsiteltäväksi päiväpiirissä, jotta asia saatiin käytyä läpi lasten kanssa ketään syylistämättä. Kolmas työntekijöistä kertoi, ettei omassa päiväkodissa ilmene henkilökunnan negatiivista asennoitumista venäläisiä kohtaan. Hän painotti sitä, että venäläiset perheet ovat heidän asiakkaitaan ja tasavertaisen kohtelun pitää näkyä kaikessa. Kuitenkin hän mainitsi lasten väliset konfliktitilanteet, joissa lapsi voi siirtää esimerkiksi kotona kuulemiaan asenteita venäläisiin.

...lasten välillä huomaa välillä konfliktitilanteita ja sitten ne ajatukset, asenteet, puheet saattaa tulla pitkälti vaikka suomalaisten lasten vanhemmilta, isovanhemmilta... (työntekijä3)

8.4 Kulttuurin huomioiminen

Kysyimme haastateltavilta, kuinka venäläinen kulttuuri otetaan huomioon päiväkodin toiminnassa. Eräs vanhempi toivoi, että maasta ja sen kulttuurista kerrottaisiin enemmän ja sitä tuotaisiin enemmän esille. Toinen vanhemmista mainitsi, että päiväkodissa käy venäjänkielisiä lapsia varten venäjänopettaja, joka opettaa lapsille kieltä ja huomioi heidän kulttuuriaan. Esittäessämme saman kysymyksen työntekijöille nousi vastauksista esiin muun muassa päiväkodissa järjestetty Venäjä-viikko, venäjän kielen opettaja sekä perheiden toiveiden huomioiminen.

Kysyimme, tietävätkö vanhemmat päiväkodissa olevan esimerkiksi venäjänkielistä kirjallisuutta tai muuta materiaalia. He mainitsivat muun muassa venäjän kielen opettajan, jolla on venäjänkielistä materiaalia. Eräs heistä myös kertoi, että lapset käyvät päiväkodin kanssa kirjastossa, josta he voivat lainata venäjänkielisiä kirjoja. Kysyimme myös työntekijöiltä, onko päiväkodissa venäjänkielistä materiaalia. Eräs heistä oli sitä mieltä, että hänen työpaikaltaan löytyy venäjänkielisiä kirjoja joka ryhmästä, jossa on venäjänkielisiä lapsia. Hän myös kertoi muutakin materiaalia löytyvän päiväkodista. Toisen työntekijän mukaan hänen päiväkodissaan ei ole venäjänkielistä materiaalia, mutta venäjän kielen opettajalla on. Kolmannen haastateltavan päiväkodissa on hänen mukaansa venäjänkielisiä kirjoja, musiikkia ja muuta materiaalia.

Kysyimme myös, tietävätkö vanhemmat, onko päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa mahdollista saada venäjäksi. Vastaukset osoittautuivat melko erilaisiksi. Yksi heistä koki, että kaiken tiedon voi saada tulkin avulla käännettyä venäjäksi. Toinen vanhempi ei uskonut varhaiskasvatussuunnitelman olevan saatavilla venäjäksi. Kolmas haastateltava vanhempi puolestaan totesi, ettei ole tarvinnut varhaiskasvatussuunnitelmaa. Myös työntekijöiden vastauksissa oli jonkinlaisia eroja. Eräs heistä ei ollut varma asian senhetkisestä tilanteesta, mutta arvioi, että tulkki voisi tarvittaessa kääntää varhaiskasvatussuunnitelman venäjän kielelle. Toinen työntekijä ei

osannut vastausta kysymykseen. Kolmannen mukaan varhaiskasvatussuunnitelmalomake on saatavilla suomeksi ja tulkki kääntää sen tarvittaessa keskusteluissa venäjäksi.

...että niiku et koen, että saan kyllä ihan venäjän kielellä kaikki nää palvelut että, koska tulkki on aina paikalla näissä kaikissa...(vanhempi1)

Kysyttäessä, onko päiväkodilla venäjänkielisiä internetsivuja yksi vanhemmista kertoi, kuinka sivuilla on yleensä huomattavasti vähemmän informaatiota venäjäksi kuin suomeksi, joten hän on päätenyt kääntämään suomenkielisen tekstin itse. Eräs vanhemmista sanoi, että hän ei tiedä, onko päiväkodilla venäjänkielisiä internetsivuja. Kolmas vanhemmista tiesi kertoa, että Lappeenrannan kaupungin sivuilla on tietoa päiväkodista venäjäksi. Työntekijöistä kaksi sanoi, ettei ole varma, kuinka asia on. Kolmannen mukaan päiväkodilla ei taida olla omia venäjänkielisiä internetsivuja.

Seuraavaksi kysyimme tulkin käytöstä päiväkodissa. Yksi haastatelluista vanhemmista koki saaneensa tulkkipalveluja tarvittaessa. Sen sijaan kaksi muuta vastasi, etteivät olleet saaneet tulkkipalveluita. Kaikkien haastateltujen työntekijöiden mukaan venäläisten perheiden kanssa käytetään tarvittaessa tulkkia.

Työntekijöiltä kysyimme lisäksi, ovatko nämä saaneet koulutusta venäläisten perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä varten. Kaksi haastateltavista ei ollut saanut tämältyyppistä koulutusta. Kolmas haastateltavista puolestaan oli osallistunut koulutukseen, joka käsitteli monikulttuuristen perheiden kohtaamista.

8.5 Kehittämisehdotukset ja muut kommentit

Lopuksi kysyimme haastateltavilta, onko heillä kehittämisehdotuksia tai muuta sanottavaa. Eräs vanhemmista oli sitä mieltä, että tasavertaisuuden toteutumattomuus johtuu yleensä siitä, ettei ymmärretä toista. Toinen vanhemmista puolestaan toi esille tyytyväisyytensä päiväkotiin ja sen henkilökuntaan. Hän kertoi työntekijöiden aina puhuvan selkeästi ja varmistavan, että vanhemmat ovat ymmärtäneet asian sisällön. Kysyimme myös työntekijöiltä kehittämisehdotuksia ja kommentteja aiheeseen. Eräs heistä

kehui kulttuurien kirjon olevan mahtava asia. Haastateltavat nostivat esille tulkkipalvelun kalleuden sekä siihen varattujen resurssien vähyyden aiheuttavan painetta työhön. Työpaikalle toivottiinkin venäjän kielen taitoista henkilökuntaa arjen tilanteita helpottamaan. Toisaalta liian tulkkiin turvautumisen pohdittiin voivan olla haitaksi lapsen suomen kielen oppimiselle ja jopa joissakin tapauksissa altistaa lapsen syrjäytymiselle. Myös koulutukset ja Kieko-hanke sekä varhaiskasvatushenkilöstön yhteiset kulttuurikahvilat mainittiin. Ne voisivat erään haastateltavan mukaan edistää jaksamista ja ymmärrystä.

9 Yhteenveto

Selvitimme opinnäytetyössämme venäläisten perheiden sekä päivähoidon työntekijöiden näkemyksiä tasavertaisuuden toteutumisesta lappeenrantalaisessa päivähoitossa. Lisäksi selvitimme, minkä tekijöiden koetaan edistävän ja estävän tasavertaisuuden toteutumista. Tuloksista keskeisimpinä asioina nousivat esiin molemminpuolinen tyytyväisyys päivähoitoon ja tasavertaisuuden toteutumiseen. Useassa yhteydessä nousivat kuitenkin esiin kielimuuri ja sen asettamat haasteet tasavertaisuuden toteutumiselle. Selvityksemme tulokset olivat pääosin positiivisia, vaikka myös joitakin negatiivisia asioita nousi esille.

Tuloksista selvisi, että tasavertaisuuden koetaan toteutuvan pääasiassa hyvin. Vanhemmilla ja työntekijöillä oli melko yhteneväiset mielipiteet tasavertaisuuden toteutumisesta. Vanhempien haastatteluissa nousi esille joitakin yksittäisiä negatiivisia esimerkkejä päiväkodin toiminnasta, mutta pääosin vanhemmat olivat erittäin tyytyväisiä.

Tasavertaisuuden toteutumista edistävinä tekijöinä nousivat esiin erityisesti kieleen ja yhteistyöhön liittyvät asiat. Vanhempien haastatteluissa korostuivat tyytyväisyys henkilökunnan ammattitaitoon sekä hyvä asennoituminen venäläisiä perheitä kohtaan. Yhteistyö koettiin hyväksi ja toimivaksi. Merkittävä yhteistyötä ja vuorovaikutusta tukeva tekijä oli tulkkipalvelu, joskaan kaikki vanhemmat eivät olleet saaneet palvelua päiväkodista. Myös työntekijöiden näkemysten mukaan kieli ja siihen liittyvät tekijät ovat merkittävässä osassa tasavertaisuuden toteutumisessa. Kielen ja kulttuurin tukeminen korostui

tasavertaisuuden toteutumista edistävänä tekijänä. Asennoitumisen tärkeys nousi esiin myös työntekijöiden näkemyksissä. Henkilökunnan asennoituminen ja vieraisiin kulttuureihin suhtautuminen niin päiväkot-, ryhmä- kuin yksilötasollakin koettiin merkittäviksi tasavertaisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi.

Kielen merkitys ja sen ymmärtämisen tärkeys tasavertaisuuden kannalta painottui useissa haastatteluissa. Työntekijät kuvasivat keinoja ja menetelmiä, joilla venäläisten lasten kaksikielisyttä pyritään kannattelemaan sekä edistämään, näistä esimerkkinä S2-opetus. Heidän puheessaan nousi esiin äidinkielen tukeminen monin tavoin. Myös suomen kielen oppiminen koettiin tärkeäksi asiaksi. Vanhempien haastatteluissa nousivat esiin lukuisat samat teemat, kuten äidinkielen merkitys. Sekä työntekijöiden että vanhempien haastatteluissa mainittiin venäjän kielen opettaja yhtenä kielen opetteluun tukevana tekijänä. Opettajalla tiedettiin myös olevan monipuolista venäjänkielistä materiaalia.

Työntekijöiden ja vanhempien näkemykset myös tasavertaisuuden toteutumista estävistä tekijöistä olivat melko yhteneväisiä. Tässäkin teemassa kielen merkitys nousi vahvasti esiin. Kieli- ja kulttuurierojen koettiin aiheuttavan haasteita tasavertaisuuden toteutumiselle. Kielimuurin todettiin voivan vaikeuttaa niin vanhempien kuin lastenkin vuorovaikutusta. Haastatteluiden mukaan se voi estää tasavertaisuuden toteutumista muun muassa yhteistyötä ja tiedonkulkua hankaloittamalla.

10 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkittavien suoja korostuu keskusteltaessa tutkimuseetiikasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Tässä luvussa esittelemme tutkittavien suojaan sekä tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä asioita, joihin kiinnitimme huomiota selvitystä tehdessämme.

Ihmisoikeudet rakentavat eettisen pohjan tutkimukselle. Tutkijan tehtävänä on kertoa tutkimuksen kulusta, tavoitteista ja mahdollisista riskeistä osanottajille heidän ymmärtämällään tavalla. Osallistujat suostuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti, ja heillä on oikeus kieltäytyä mukanaolosta. Lisäksi heidän

oikeuksiinsa kuuluu tutkimuksesta vetäytymisen mahdollisuus missä tahansa tutkimuksen vaiheessa sekä itseään koskevien aineistojen käyttämisen kieltäminen tutkimuksessa. Tutkijan tehtäviin kuuluu näistä oikeuksista kertominen sekä sen varmistaminen, että osanottajalla on tarpeeksi tietoa tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Tutkimukseen osallistumisesta ei saa aiheutua haittaa tai vahinkoa siihen osallistuvien henkilöiden hyvinvoinnille. Luottamuksellisuus on tärkeä asia tutkimustietoja käsiteltäessä. Aineistoa voidaan käyttää vain sovittuun tarkoitukseen, eikä sitä saa luovuttaa sivullisille. Tutkimus on suunniteltava ja toteutettava siten, että osallistujien nimettömyys voidaan taata. Tutkijalta odotetaan sopimuksien ja lupauksen noudattamista, tutkimuksen rehellisyyttä sekä vastuuntuntoa. (Reynolds 1987, Tuomen ja Sarajärven 2009, 131 mukaan.)

Eettisyys ja sen pohtiminen ovat tärkeä osa opinnäytetyöprosessia. Haastattelimme opinnäytetyöhöme sekä päiväkotien henkilökuntaa että lasten vanhempia. Pohdimme selvitykseen osallistuvien tunnistettavuutta ja sitä, takaako yhden päiväkodin kanssa tehtävä yhteistyö perheiden anonymiteetin säilymisen. Päiväkodissa tulisi olla kyllin monta venäläistaustaista perhettä, jotta haastateltavia ei voisi tunnistaa. Näihin asioihin nojaten päätimme toteuttaa haastattelut kahdessa lappeenrantalaisessa päiväkodissa.

Laadimme osallistujille asianmukaisen tiedotteen sekä suomeksi että englanniksi. Siinä kerroimme muun muassa opinnäytetyöstämme ja sen tarkoituksesta. Tämä tiedote lähetettiin päiväkotien johtajille. Ennen haastatteluja osallistujat täyttivät kirjallisen suostumuslomakkeen, jonka sisällöstä kerroimme heille. Haastateltaville tarjottiin myös mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyöstämme.

Haastatteluympäristön valintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tilanteen ja ympäristön on oltava haastateltavalle miellyttävä ja turvallinen. Päädyimme toteuttamaan haastattelut päiväkotien tiloissa, koska tämä vaihtoehto sopi parhaiten selvitykseen osallistujille. Haastatteluille oli varattu päiväkodeissa rauhallinen tila, jossa ei ollut häiriötekijöitä. Haastattelut päädyimme

toteuttamaan yksilöhaastatteluina, jotka olivat teemahaastatteluita. Nämä valinnat turvasivat haastateltavien nimettömyyden säilymisen. Näillä haastattelumuodoilla uskomme saaneemme luotettavia ja kattavia tutkimustuloksia.

11 Pohdinta

Selvityksemme tuotti uutta tietoa siitä, kuinka tasavertaisuuden koetaan toteutuvan päivähoitossa. Tuloksista nousi myös esiin näkemyksiä tasavertaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Tulokset antoivat pääosin positiivisen kuvan tasavertaisuuden toteutumisesta ja haastateltavien näkemykset olivat melko yhteneväisiä. Selvityksemme pohjalta tuli myös ilmi joitakin kehittämiskohteita varhaiskasvatuksen työkentälle.

Saamamme tulokset olivat samansuuntaisia kuin tässä opinnäytetyössämme esittelemiemme aiempien tutkimusten kanssa. Maahanmuuttajien syrjäntäkokemuksia selvittäneessä tutkimuksessa valtaosa venäläisistä vanhemmista oli sitä mieltä, ettei ulkomaalaistausta ollut vaikuttanut heidän lastensa kohteluun. Omissa tuloksissamme näkyi, että vanhemmat eivät olleet kohdanneet negatiivista asennoitumista tai eriarvoista kohtelua. Tulokset olivat melko yhteneväisiä aiempien tutkimusten lisäksi myös omien arvioidemme kanssa. Omat kokemuksemme suomalaisia varhaiskasvatuspalveluja käyttävistä venäläisperheistä sekä henkilökunnan ammattitaidosta ovat luoneet tunteen jokaisen perheen arvostuksesta ja tasavertaisesta kohtelusta päiväkodissa. Tämä välittyi melko hyvin myös selvityksemme tuloksista.

Tulostemme mukaan yksi merkittävistä vuorovaikutusta tukevista keinoista oli tulkkipalvelun käyttö esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Saamamme tulokset tulkkipalvelun käytöstä olivat kuitenkin ristiriitaisia. Kaikkien työntekijöiden näkemyksen mukaan palvelua käytetään aina tarvittaessa. Yllättäen tuloksista kuitenkin ilmeni, ettei kaksi vanhemmista ollut saanut tulkkipalveluita. Vanhempien ja työntekijöiden näkemykset olivat muutoin melko samansuuntaisia, joten näinkin merkittävä näkemusero sai meidät pohtimaan, mistä tällainen voi johtua.

Pohdimme vanhempien ja työntekijöiden näkemysten yhteneväisyyden tulevan ilmi useiden haastattelukysymysten vastauksissa. On hienoa, että kasvatustyötä yhdessä toteuttavien osapuolien näkemykset vaikuttavat niinkin samansuuntaisilta eikä suuria ristiriitoja tai eroja tuloksissa ilmene. Tämän voisi ajatella kertovan varhaiskasvatuksen hyvästä laadusta ja sujuvasta yhteistyöstä. Mietimme, voisiko tämä johtua siitä, että esimerkiksi päiväkodin arjessa esiin tulevat ristiriidat selvitetään heti niiden ilmaantuessa. Tuloksistamme tuli ilmi molemminpuolinen pyrkimys yhteisymmärrykseen sekä varsinkin henkilökunnan panostus kommunikaatioon ja informaation jakamiseen vanhempien kanssa.

Toisaalta pohdimme myös vanhempien kielitaitoa sekä sen merkitystä selvityksen tuloksiin. Jäimme pohtimaan vanhempien suomen kielen taidon tasoa haastattelut toteutettuamme. Kävimme keskustelua siitä, olivatko vanhemmat todellisuudessa niin tyytyväisiä kuin tulokset antavat ymmärtää, vai sisäistivätkö haastateltavat kaikki kysymykset. Luulimme, että haastattelut voi toteuttaa suomeksi. Jäimme kuitenkin miettimään, olisiko tulkin käyttö ollut eduksi jokaisessa haastattelussa. Yhdessä haastattelussa käytimme tulkkia, ja kyseisen haastattelun aineisto oli vanhempien haastatteluista laajin. Pohdimme, oliko tämä persoonakysymys vai seurausta tulkin käytöstä. Toki omalla äidinkielellä puhuminen voi olla haastateltavalle helpompaa ja antaa mahdollisuuden rikkaamman kielen käyttöön. Pohdimme, vaikuttiko mahdollinen kielimuuri tulostemme luotettavuuteen. Emme kuitenkaan voineet antaa pohdinnan vaikuttaa analyysiimme, vaan käsitelimme aineistosta nousevat asiat sellaisina kuin ne on ilmaistiin. Mietimme myös, voiko kulttuuri vaikuttaa siihen, millaisia asioita haastatellut vanhemmat toivat esille. Kulttuurien välillä voi olla eroja siinä, kuinka suoraan esimerkiksi negatiivisista asioista puhutaan.

Opinnäytetyöprosessin edetessä olemme reflektoineet aiemmin tekemiämme valintoja selvityksestä. Keskustelun aiheina ovat olleet esimerkiksi haastattelukysymykset, joiden muotoilua ja tarpeellisuutta olemme arvioineet kriittisesti. Opinnäytetyön työstäminen ja varsinkin analyysiprosessi ovat opettaneet esimerkiksi luotettavuuteen liittyvien näkökohtien huomioimista. Opinnäytetyöprosessi on myös muutoin kehittänyt ammatillisuuttamme. Omilla

harjoittelujaksoillamme olemme nähneet varhaiskasvatuksen toimintaa työntekijän näkökulmasta. Tätä selvitystä tehdessämme olemme oppineet lisää Lappeenrannan päivähoiton toiminnasta sekä kuulleet myös vanhempien näkemyksiä. Lisäksi tietämyksemme monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta on syventynyt.

Tutkimusprosessin aikana olemme miettineet mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Yksi esiinnousseista aiheista olisi vastaavanlaisen selvityksen toteuttaminen sosiaali-alan työkentällä jonkin toisen asiakasryhmän näkökulmasta. Myös jonkin toisen etnisen ryhmän näkemysten selvittäminen voisi tuoda uutta ja mielenkiintoista tietoa varhaiskasvatuksesta 2010-luvulla. Toiminnallisena opinnäytetyönä toteutettuna teemaa voisi käsitellä esimerkiksi laatimalla tasavertaisuusoppaan tai – suunnitelman päivähoiton käyttöön.

12 Lähteet

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden seuran. 2014. Tilastot.

<http://www.eksote.fi/fi/perhejasosiaalipalvelut/momentti/oppaat%20ja%20muu%20materiaali/tilastoja/sivut/default.aspx>. Luettu 25.9.2014.

Finska-Viinikainen, J. & Sivén, P. 2007. Varhaiskasvattajien kokemuksia ja käsityksiä kulttuurien kohtaamisesta päiväkodissa. ”Se kieliasia...on jotenkin päällimmäisenä...muuten samaa.” Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu- tutkielma.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18504/URN_NBN_fi_jyu-200802121152.pdf?sequen. Luettu 27.10.2014.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kivijärvi, T. 2011. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 249.

Kuikka-Kiljunen, P. 2008. Monikielisiin käskirja eli varhaiskasvatuksen monikulttuurisuuden käsikirja.

<http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=70b60a79-150d-48d9-90e4-c397b9b10c99>. Luettu 26.9.2014.

Kuikka-Kiljunen, P., varhaiskasvatusneuvoja. 2014. Sähköpostiviesti 23.9.2014.

Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelma 2010. Lappeenrannan kaupunki. <http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=17c8de96-e649-4518-b607-f42b16456d94>. Luettu 29.9.2014.

MONIKU – sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa v. 2005 – 2007. Monikulttuurinen varhaiskasvatus pääkaupunkiseudun toimintamalli.

http://www.socca.fi/files/161/Monikulttuurisen_maahanmuuttajatyon_toimintamalli_2008.pdf. Luettu 29.9.2014.

National childcare strategy 2006-2010. Diversity and equality guidelines for childcare providers. Office of the Minister for Children.

http://www.dcy.gov.ie/documents/childcare/diversity_and_equality.pdf. Luettu 30.9.2014.

Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2014. Varhaiskasvatus ja päivähoito. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu/ehkaisevan-tyon-toteuttaminen/alle-kouluikäinen-lapsi-ja-ehkaiseva-tyo/varhaiskasvatus-ja-paivahoito>. Luettu 29.9.2014.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Unicef. a. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>. Luettu 1.10.2014.

Unicef. b. Yleissopimus lapsen oikeuksista. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Luettu 1.10.2014.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>. Luettu 28.9.2014.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen A. 2008. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Yle 2013. Oikeusministeri: Ruotsinkielisillä perusteltu erityisasema venäjänkielisiin verrattuna. http://yle.fi/uutiset/oikeusministeri_ruotsinkielisilla_perusteltu_erityisasema_ven_ajankielisiin_verrattuna/6728640. Luettu 29.9.2014.

Ylikojola, H. 2010. Päiväkotihenkilöstön näkemyksiä kasvatuskumppanuuden toteutumisesta venäläisten perheiden kanssa. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Sosiaali- ja terveysala

10.4.2014

Hyvä haastatteluun osallistuja,

Olemme sosiaalialan opiskelijoita Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme, jonka aiheena on *Venäläisten perheiden näkemyksiä tasavertaisuuden toteutumisesta päivähoidossa*. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sekä päiväkodin henkilöstön että venäläistaustaisten perheiden näkemyksiä tasavertaisuuden toteutumisesta päivähoidossa.

Aineistoa opinnäytetyöhön keräämme yksilohaastatteluilla, jotka nauhoitetaan. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja osallistujilla on oikeus vetäytyä tutkimuksesta missä tahansa vaiheessa. Osallistujan henkilöllisyys pysyy salassa. Haastattelu tapahtuu luottamuksellisesti ja aineistot hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Toteutamme haastattelun kevään 2014 aikana.

Tutkimukseen osallistumalla voit tuoda esiin omat näkemyksesi ja kokemuksesi yhdenvertaisuuden toteutumisesta päiväkodissa. Osallistuminen antaa arvokasta tietoa monikulttuurisen varhaiskasvatuksen sujuvuudesta sekä mahdollisista kehittämistarpeista niin päiväkotien työntekijöille kuin eri kieli- ja kulttuuritaustaisille perheillekin.

Mikäli Sinulla on kysyttävää haastatteluun tai opinnäytetyöhömme liittyen, voit olla meihin yhteydessä sähköpostitse. Ohessa on suostumuslomake täytettäväksi haastattelua varten.

Ystävällisin terveisin,

Saara Lindgren

Mirja Karvonen

saara.kousa@student.saimia.fi

mirja.karvonen@student.saimia.fi

Social and health care

10.4.2014

Dear interview participant,

We are two social services students from Saimaa University of Applied Sciences. In our bachelor thesis study we will clarify the views of the fulfillment of equality in kindergarten. The target groups will be both the Russian families' and the staff of the kindergarten in South Karelia. The material will be collected during spring 2014.

The material will be collected in kindergartens with individual interviews. The interviews will be recorded. The location where the interviews are done can be decided together later. The identity of the participants will remain in secret. The interview material will be carrying out confidentially and will be disposed after the bachelor thesis is finished. Participating in the interview is voluntary, and each participant has the right to withdraw participation at any time.

By participating in our interview you can express your own opinions and experiences about the fulfillment of equality of your child's kindergarten. Participating gives us valuable information about the early childhood education in multicultural daycare. This study may help us to find out if there is something to improve especially in the field of multicultural early childhood education.

The results will be beneficial for the kindergarten staff and for the multicultural families in South Karelia.

If you have any questions about the interviews or the bachelor thesis, you can contact us by email.

With best regards,

Saara Lindgren

Mirja Karvonen

saara.kousa@student.saimia.fi

mirja.karvonen@student.saimia.fi

Sosiaali- ja terveysala

10.4.2014

**Venäläisten perheiden näkemyksiä tasavertaisuuden toteutumisesta
päivähoidossa
Mirja Karvonen ja Saara Lindgren**

Olen saanut riittävästi tietoa tästä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulle on annettu mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut niihin riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun, joka nauhoitetaan.

Aika ja paikka

Haastatteluun osallistuja

Opiskelijat

Sosiaali- ja terveysala

Haastattelurunko henkilökunnalle

Tasavertaisuus

- Mitä sinusta on tasavertaisuus päiväkodissa?
- Kohdellaanko mielestäsi venäläisiä ja suomalaisia samalla tavalla?
- Mikä voi aiheuttaa haasteita tasavertaisen kohtelun toteutumiselle?
- Missä asioissa tasavertaisuus onnistuu?
- Missä asioissa tasavertaisuus ei onnistu?
- Mainitse esimerkki tilanteesta, jolloin toiminta ei ole ollut tasavertaista.

Yhteistyö

- Kuinka yhteistyö onnistuu venäläisten perheiden kanssa?
- Onko tilanteita, joissa yhteistyö ei onnistu?
- Mitkä asiat saattavat haitata sujuvaa yhteistyötä?
- Onko yhteistyö yhtä aktiivista venäläisten perheiden kanssa?
- Koetaanko yhteistyö hankalammaksi venäläisten perheiden kanssa?

Haasteet

- Millaisissa tilanteissa lapset tai perheet saattavat joutua eriarvoiseen asemaan?
- Oletko ollut tilanteessa, jossa lapsi tai perhe olisi ilmaissut kokemuksensa eriarvoisesta kohtelusta?
- Oletko kohdannut negatiivista asennoitumista venäläisiä kohtaan?
- Jos kyllä, kuinka se on ilmennyt?

Kulttuurin huomioiminen

- Kuinka venäläinen kulttuuri otetaan huomioon päiväkodin toiminnassa?
- Onko päiväkodissa esimerkiksi venäjänkielisiä kirjoja tai muuta materiaalia?
- Onko päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa mahdollista saada venäjäksi?
- Onko päiväkodilla venäjänkielisiä internet-sivuja?
- Käytetäänkö venäläisten perheiden kanssa tulkkia?
- Oletteko saaneet koulutusta venäläisten perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä varten?

Kehittämisehdotuksia/muuta sanottavaa?

Sosiaali- ja terveysala

Haastattelurunko huoltajille

Tasavertaisuus

- Mitä sinusta on tasavertaisuus päiväkodissa?
- Kohdellaanko mielestäsi venäläisiä ja suomalaisia samalla tavalla?
- Mikä voi aiheuttaa haasteita tasavertaisen kohtelun toteutumiseksi?
- Missä asioissa tasavertaisuus onnistuu?
- Missä asioissa tasavertaisuus ei onnistu?
- Mainitse esimerkki tilanteesta, jolloin toiminta ei ole ollut tasavertaista.

Yhteistyö

- Kuinka yhteistyö onnistuu päiväkodin henkilökunnan kanssa?
- Onko tilanteita, joissa yhteistyö ei onnistu?
- Mitkä asiat saattavat haitata sujuvaa yhteistyötä?
- Koetko, että päiväkodin yhteistyö on yhtä aktiivista suomalaisten ja venäläisten perheiden kanssa?
- Millaiseksi koet yhteistyön päiväkodin henkilökunnan kanssa?

Haasteet

- Millaisissa tilanteissa lapset tai perheet saattavat joutua eriarvoiseen asemaan?
- Oletko kokenut eriarvoista kohtelua päiväkodin henkilökunnan taholta, tai kuullut jonkun muun kokeneen?
- Oletko kohdannut negatiivista asennoitumista venäläisiä kohtaan päiväkodin taholta?
- Jos kyllä, kuinka se on ilmennyt?

Kulttuurin huomioiminen

- Kuinka venäläinen kulttuuri otetaan huomioon päiväkodin toiminnassa?
- Onko päiväkodissa esimerkiksi venäjänkielisiä kirjoja tai muuta materiaalia?
- Tiedätkö, onko päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa mahdollista saada venäjäksi?
- Tiedätkö, onko päiväkodilla venäjänkielisiä internet-sivuja?
- Oletteko saaneet tarvittaessa tulkkipalveluja?

Kehittämisehdotuksia/muuta sanottavaa?